

Samozatrudnienie nauczycieli akademickich uczelni medycznej w szpitalu klinicznym

1. Uwagi wstępne

Samozatrudnienie lekarzy w szpitalach, a szerzej – w podmiotach leczniczych – jest zjawiskiem powszechnym i utrwalonym. Na gruncie ustawy z dnia 30 kwietnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej samozatrudnienie lekarzy w takich zakładach miało podstawę w art. 35-35a. Stosując te przepisy samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej ogłaszały konkursy ofert na udzielanie zamówienia na świadczenia zdrowotne. Adresatami takich ofert, a następnie kontrahentami umów, byli często lekarze prowadzący indywidualną praktykę. Po wygraniu konkursu ofert lekarze prowadzący indywidualną praktykę udzielali określonych w umowie świadczeń zdrowotnych.

Przedmiotem umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, zawieranych z lekarzami w ramach indywidualnej praktyki, było udzielanie świadczeń zdrowotnych w ramach normalnych godzin pracy czyli normalnej (podstawowej) ordynacji, jak też w ramach dyżurów, czyli w ramach ordynacji dyżurowej. Były to tzw. kontrakty całościowe¹. Poza takimi kontraktami z lekarzami prowadzącymi indywidualną praktykę zawierane były i są wyłącznie kontrakty na dyżury. W następstwie takich umów w szpitalach pełnione są nie tylko dyżury medyczne (tj. dyżury lekarzy w ramach stosunku pracy), ale także kontraktowe dyżury lekarskie (tj. dyżury lekarzy wykonawców umów cywilnoprawnych).

2. Istota i specyfika samozatrudnienia lekarzy

Jak już zaznaczono, istotą samozatrudnienia lekarzy w szpitalach jest świadczenie przez lekarza usług medycznych w podmiocie leczniczym na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej w ramach indywidualnej praktyki lekarskiej (specjalistycznej praktyki lekarskiej). Lekarz udzielając świadczeń zdrowotnych w podmiocie leczniczym występuje jako przedsiębiorca, a więc wykonuje działalność gospodarczą.

Specyfiką samozatrudnienia lekarzy w szpitalach, czy ogólniej mówiąc w podmiotach leczniczych, jest świadczenie usług medycznych pod kierownictwem podmiotu za-

¹ Szerzej Z. Kubot, „Umowy o udzielanie zamówienia na świadczenia zdrowotne”, Klemar, Wrocław 2001, s. 195-211.

mawiającego te usługi. Kierownictwo zamawiającego (zlecającego) usługi różni się od kierownictwa pracodawcy, pod względem podstaw prawnych oraz form kierowania.

Kierownictwo zamawiającego usługi nie może obejmować poleceń konkretyzujących obowiązki lekarza. Kierownictwo zamawiającego może polegać na udzielaniu wskazówek, fachowych wskazówek, zaleceń, koordynowaniu pracy, kontroli wykonywania pracy.

Czy art. 26-27 ustawy o działalności leczniczej może znajdować zastosowanie do pracy nauczycieli akademickich uczelni medycznych w szpitalu klinicznym? Czy art. 92 ustawy o działalności leczniczej wyklucza zastosowanie art. 26-27 wymienionej ustawy wobec nauczycieli akademickich uczelni medycznych w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych w szpitalu?

3. Podstawa samozatrudnienia lekarzy w podmiotach leczniczych

Samozatrudnienie lekarzy w podmiotach leczniczych ma podstawę prawną w art. 26-27 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej. Na podstawie tych przepisów podmioty lecznicze, ogłaszają zamówienie na udzielanie świadczeń zdrowotnych, adresowane często do lekarzy prowadzących indywidualną praktykę.

Czy z nauczycielami akademickimi uczelni medycznej szpital kliniczny może zawierać umowy cywilnoprawne w ramach prowadzonych przez nich indywidualnych praktyk? Inaczej mówiąc, czy lekarze będący nauczycielami akademickimi, prowadzący indywidualną praktykę, mogą być samozatrudnieni w szpitalu klinicznym?

Wskazany problem jest ważki nie tylko w aspekcie prawa prywatnego, ale także w aspekcie prawa podatkowego oraz prawa ubezpieczeń społecznych. W tym ostatnim aspekcie chodzi o wymiar składek na ubezpieczenia społeczne od wynagrodzenia nauczycieli akademickich uczelni medycznych udzielających świadczeń zdrowotnych w szpitalach klinicznych.

4. Podstawy zatrudnienia nauczycieli akademickich uczelni medycznej w szpitalu klinicznym

Podstawy zatrudnienia nauczycieli akademickich uczelni medycznej w szpitalu klinicznym zostały uregulowane w art. 92 ustawy o działalności leczniczej. Zgodnie z tym przepisem nauczyciele akademicy uczelni medycznych są zatrudnieni w podmiocie leczniczym, o którym mowa w art. 89 ust. 2, albo w jednostce organizacyjnej, o której mowa w art. 89 ust. 2 i 3:

- 1) w systemie zadaniowym czasu pracy na podstawie umowy o pracę określającej zadania dydaktyczne, badawczej i udzielanie świadczeń zdrowotnych, w tym świadczeń wysokospecjalistycznych;
- 2) na podstawie umowy cywilnoprawnej określającej w szczególności zadania dydaktyczne, badawcze i udzielanie świadczeń zdrowotnych, w tym świadczeń wysokospecjalistycznych.

Przepisy regulujące podstawę zatrudnienia nauczycieli akademickich uczelni medycznych w szpitalach klinicznych mają charakter ściśle bezwzględnie obowiązujący. Nie mogą być więc zmienione przez szpital kliniczny oraz angażowanego przez ten szpital nauczyciela akademickiego uczelni medycznej².

5. Ustawowy przedmiot umowy o zatrudnienie nauczycieli akademickich uczelni medycznych w szpitalu klinicznym

Swoistością umów o zatrudnienie nauczycieli akademickich uczelni medycznej w szpitalu klinicznym jest ustawowe określenie przedmiotu tych umów. Nastąpiło to w art.112 ust.1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym oraz w powołanych wyżej art. 92 ustawy o działalności leczniczej.

Zgodnie z art.112 ust.1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym nauczyciele akademicy uczelni medycznej lub innej uczelni prowadzącej działalność w dziedzinie nauk medycznych uczestniczą w sprawowaniu opieki zdrowotnej poprzez wykonywanie zadań dydaktycznych i badawczych w powiązaniu z udzielaniem świadczeń zdrowotnych w jednostkach organizacyjnych niezbędnych do prowadzenia działalności dydaktycznej i badawczej udostępnionych uczelniom na zasadach określonych w przepisach o działalności medycznej.

6. Wykluczenie samozatrudnienia w zakresie ustawowego przedmiotu umowy o zatrudnienie

Art.112ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym określający przedmiot umowy o zatrudnienie nauczyciela akademickiego uczelni medycznej w szpitalu klinicznym, a także art. 92 ustawy o działalności leczniczej określający podstawę zatrudnienia nauczycieli akademickich uczelni medycznych w szpitalu klinicznym, wykluczają w zakresie tego przedmiotu samozatrudnienie nauczycieli akademickich uczelni medycznych tzn. zawarcie z nimi umowy cywilnoprawnej jako przedsiębiorcami, czyli umowy w ramach prowadzonej indywidualnej praktyki lekarskiej (indywidualnej specjalistycznej praktyki lekarskiej).

Przedmiotem umowy zawartej przez osobę będącą nauczycielem akademickim w ramach prowadzonej przez nią indywidualnej praktyki lekarskiej jest wyłącznie udzielanie świadczeń zdrowotnych. Przedmiotem takiej umowy nie może być wykonywanie zadań dydaktycznych oraz zadań badawczych. Wykonywanie przez nauczyciela akademickiego zadań dydaktycznych oraz zadań badawczych nie może mieć charakteru pracy na własny rachunek, czyli charakteru samozatrudnienia.

Zaznaczyć też należy, że umowy o zatrudnienie, o których mowa w art. 92 ustawy o działalności leczniczej, mogą być zawarte wyłącznie z nauczycielem akademickim

² Zdaniem B. Cudowskiego przepisy regulujące podstawę nawiązania stosunku pracy mają charakter ściśle bezwzględnie obowiązujący (*Dodatkowe zatrudnienie*, Warszawa 2007, s. 147).

uczelni medycznej, a więc pracownikiem takiej uczelni. Przedmiot umów o zatrudnienie, które reguluje art. 92 ustawy o działalności leczniczej, może wykonywać wyłącznie nauczyciel akademicki uczelni, czyli osoba fizyczna pozostająca w stosunku pracy z tą uczelnią.

7. Dodatkowe zatrudnienie nauczycieli akademickich

Umowa o zatrudnienie zawierana w oparciu o art. 92 ustawy o działalności leczniczej, stanowi podstawę dodatkowego zatrudnienia nauczyciela akademickiego uczelni medycznej, a nie podstawę prowadzenia w szpitalu klinicznym działalności gospodarczej w formie indywidualnej praktyki lekarskiej. „Zatrudnienie” w rozumieniu art. 92 ustawy o działalności leczniczej, oznacza pracę najemną osoby fizycznej, a nie samozatrudnienie, czyli działalność gospodarczą jednoosobowego przedsiębiorcy.

8. Samozatrudnienie nauczycieli akademickich uczelni medycznych na dyżury lekarskie

Samozatrudnienie nauczycieli akademickich uczelni medycznych zatrudnionych w szpitalu klinicznym na podstawie art. 92 ustawy o działalności leczniczej może obejmować pracę na dyżurach. Samozatrudnienie lekarzy na dyżurach nie może odbywać się jednak w warunkach wykonywania pracy określonych w art. 22 § 1 k.p. Byłoby to bowiem samozatrudnienie pozorne.

Samozatrudnienie lekarzy na dyżurach jest możliwe ze względu na szczególny status lekarza dyżurnego. Status lekarza dyżurnego jest bowiem statusem odrębnym od statusu lekarza wykonującego pracę w normalnych godzinach pracy.

Odrębność statusu lekarza dyżurnego od statusu lekarzy wykonujących pracę w ramach normalnych godzin pracy znajduje wyraz instytucjonalny w wyodrębnieniu ordynacji dyżurowej, a także w zakresach czynności lekarza dyżurnego, odrębnych od zakresów lekarzy wykonujących pracę (usługi) w ramach ordynacji podstawowej.

Status lekarza dyżurnego był statusem odrębnym w regulaminach szpitalnych. Były to regulacje utrwalone, i to od dziesiątków lat. Zaznaczyć tu należy, że w „Regulaminach szpitalnych”, Załączniku do Instrukcji nr 36/61 Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z czerwca 1961 r. w sprawie regulaminów szpitalnych³, wyodrębniono „Regulamin pracy lekarza dyżurnego oddziału”. Według §1 pkt 1 tego regulaminu lekarzem dyżurnym oddziału jest ordynator, starszy lub młodszy asystent zatrudniony w danym oddziale albo też stażysta w okresie stażu podyplomowego, stypendysta bądź lekarz odbywający doksztalcanie na danym oddziale, wyznaczony do pełnienia tej funkcji w myśl rozkładu dyżurów ustalonego dla danego szpitala.

³ Dz. Urz. Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej 1961, Nr 13, poz 89.

9. Konkluzje

1. Samozatrudnienie nauczycieli akademickich w szpitalu klinicznym nie może być wyłączną formą pracy nauczyciela akademickiego w szpitalu klinicznym.
2. Samozatrudnienie jako wyłączną formę pracy nauczyciela akademickiego w szpitalu klinicznym wyklucza art. 92 ust. 2 ustawy o działalności leczniczej. Wymieniony przepis stanowi podstawę zatrudnienia nauczyciela akademickiego rozumianego jako praca tego nauczyciela w charakterze osoby fizycznej, a nie przedsiębiorcy, tj. osoby prowadzącej działalność gospodarczą, czyli pracę na własny rachunek.
3. Samozatrudnienie nauczycieli akademickich w szpitalu klinicznym może stanowić dodatkową, poza zatrudnieniem na podstawie art. 92 ustawy o działalności leczniczej, formę pracy nauczyciela akademickiego w szpitalu klinicznym.
4. Wykonywanie zadań dydaktycznych i badawczych w szpitalu klinicznym nie może stanowić przedmiotu samozatrudnienia, czyli działalności gospodarczej (działalności wykonywanej na własny rachunek)⁴.
5. Samozatrudnienie nauczyciela akademickiego uczelni medycznej w szpitalu klinicznym może nastąpić na podstawie umowy o udzielenie zamówienia na świadczenia zdrowotne zawieranej na podstawie art 26, 26a i 27 ustawy o działalności leczniczej.
6. Dopuszczalność samozatrudnienia nauczyciela akademickiego w szpitalu klinicznym podlega weryfikacji przez pryzmat oddziaływania imperatywnych norm prawa pracy, a w szczególności dyspozycji zawartych w art. 22 § 1 k.p.⁵.
7. Wymiar samozatrudnienia nauczyciela akademickiego uczelni medycznej zależy od wymiaru zatrudniania danego nauczyciela w danym szpitalu klinicznym, czyli od wymiaru zatrudnienia w umowie zawartej na podstawie art. 92 ustawy o działalności leczniczej.
8. W obecnym stanie prawnym zatrudnienie nauczyciela akademickiego w szpitalu klinicznym, mające podstawę w art. 92 ustawy o działalności leczniczej, nie może być zatrudnieniem o szcątkowym, czy wręcz tylko symbolicznym wymiarze (np. 1/32 czy 1/64 etatu). Wymiar zatrudnienia, o którym mowa, wyznaczany jest przez wymiar zajęć dydaktycznych i badawczych wykonywanych w powiązaniu z udzielaniem świadczeń zdrowotnych.

⁴ Szerzej o określaniu zadań dydaktycznych i badawczych nauczycieli akademickich zatrudnionych w szpitalu klinicznym Z. Kubot, *Zatrudnienie nauczycieli akademickich uczelni medycznej w szpitalu klinicznym jako zatrudnienie szczególne* [w:] *Z aktualnych zagadnień prawa pracy i zabezpieczenia społecznego. Księga Jubileuszowa Profesora Waleriana Sanetry*, redakcja naukowa B. Cudowski, J. Iwulski, Białyostok 2013, s. 213-214.

⁵ Por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., I PK 87/02.

